

Péče o porostní zásobu a problematika přesíleného jehličnatého dřeva

Česká lesnická společnost a pobočka PRO SILVA BOHEMICA ve spolupráci s LČR, s. p., lesní správou Šternberk, pod odbornou záštitou ministerstva zemědělství uspořádaly ve Šternberku 7. října 2003 celostátní seminář na téma Péče o porostní zásobu a problematika přesíleného jehličnatého dřeva.

Odborné referáty

S odbornými referáty vystoupili: Ing. Kraus (ÚHÚL Brandýs nad Labem) – Úvaha o vývoji zásob dřeva, přírůstků a možnostech výše těžby v ČR; Prof. Ing. Tesař, CSc. (LDF MZLU Brno) – Uplatňování principů péče o porostní zásobu v různých situacích obhospodařování lesa; Ing. Pražan (předseda Společenstva dřevozpracujících podniků) – Současné možnosti zpracování přesíleného dřeva a předpoklad vývoje; Prof. Ing. Pulkrab, CSc. (LF ČZU Praha) – Ekonomické obmýti, Ing. Sloup (MZe Praha) – Produkční a ekologický potenciál, posouzení zákonných opatření; Doc. Ing. Bludovský, CSc. – Vývoj vlivu trhu se dřevem na způsoby hospodaření; Ing. Souček. PhD. (VÚLHM – VS Opočno) – Výsledky péče o porostní zásobu na některých plochách ČR; Dr. Ing. Kubů (MZe Praha) informoval účastníky o průběhu semináře „Přesílené jehličnaté dříví – příležitost pro lesní hospodářství a dřevozpracující průmysl“ organizovaný Pro Silva z Německa, Francie, Švýcarska a Belgie.

Ing. Miroslav Sloup, ředitel odboru Tvorby lesa MZe, zahajuje seminář

Nástup agregátních technologií

Odbyt přesíleného jehličnatého dřeva představuje v současnosti jeden z významných problémů lesního hospodářství nejen u nás, ale i v sousedních zemích. Příčinou je ekonomická výhodnost technologií zaměřených na zpracování rozměrově méně diferencované suroviny a zároveň i ve změnách finálního použití řeziva.

Nástup agregátních technologií v 70. letech minulého století, které byly konstruovány na nejčtenější tloušťky kulatinových sortimentů, způsobil postupnou likvidaci malokapacitních provozů schopných zpracovávat silné a velmi silné dřevo. Zpracování přesílené kulatiny klasickým způsobem je výrazně nákladnější než agregátní pořez. Tím, že se stále více kulatinových sortimentů zpracovává na vysoce výkonných agregátních linkách se zákonitě zvyšuje poměr přesíleného dříví ke zbývajícím kapacitám a vznikají potíže s jeho zpracováním. Struktura poptávky po pilařských výřezech různé tloušťky se promítá

Účastníci semináře při dopoledních přednáškách

do diferenciace cen. Tak jako dříve se od silnějšího výřezu očekávalo získání kvalitnějšího řeziva, je nyní zdůrazňován požadavek snížení technologické náročnosti zpracování výřezů s méně rozrůzněnou tloušťkovou strukturou.

Co to je přesílené dřevo?

Nejen v České republice, ale i v širším evropském měřítku je zájem o pilařskou kulatinu soustředěn především na tloušťkové třídy nepřesahující 35 cm. V současné době jsou vyvinuty technologie upřednostňující slabší pilařský materiál, při kterých lze lepením zhotovit ze slabého dříví i ty výrobky, k jejichž výrobě bylo dříve nezbytné silné dříví. Došlo k posunu pojmu přesílené dříví z dřívějších 60 cm a více na dnešních 40 – 45 cm a více. V zahraničí se názor na vymezení přesílené kulatiny různí. Například ve Francii jsou za přesílené považovány stromy mající ve výčetní výšce tloušťku nad 47,5 cm. Ve Švýcarsku a Německu (Bádensko – Wurttenbergsko) jsou za silné dříví považovány stromy s výčetní tloušťkou nad 50 cm s kůrou.

O tom, co je přesílená kulatina, rozhodují především parametry zpracovatelského stroje. U přesílené kulatiny má nepominutelný vliv na zpracovatelnost její jakost. Názoru, že nelze efektivně zpracovávat přesílené výřezy, oponoval v diskusi Ing. Konopík (LDS Trhanov, a. s.), podle něhož není problém ekonomicky výhodně zpracovávat pásovou kmenovou pilou výřezy do tloušťky 120 cm. Vše je pouze otázkou optimalizace pořezu.

Na zhoršené odbytové možnosti přesílené kulatiny má nepominutelný vliv i skutečnost, že Česká republika není ve zpracování dýhárenské kulatiny na evropské úrovni. V Rakousku a Německu existují provozy zpracovávající přesílenou kulatinu, ovšem značný vliv na jejich výnosovost mají lokální ceny dřeva.

Obmýti a tlusté dřevo

Orientace lesního hospodářství na produkci pilařských sortimentů vyšších tlouštěk vycházející z představy, že zajišťuje vytváření ekonomicky nejhodnotnější zásoby, není, vzhledem k reálným podmínkám a požadavkům dřevozpracujícího průmyslu, aktuální. V současné době je situace taková, že ceny přesíleného dříví jsou stejné nebo nižší než ceny dříví střední tloušťky.

Hodnotový CPP byl propočítán podle cenových relací platných v 1. polovině 20. století, kdy platila přímá úměra mezi tloušťkou výřezu a cenou dřeva. Z toho se pak odvíjela časová úprava, kdy se postupně docházelo k navyšování doby obmýti. Z aplikace současných cenových relací dříví vyplývá, že doba obmýti odpovídající ekonomickému maximu se snižuje (například u smrku v závislosti na stanovištních podmínkách na 80 – 100 let). Pokud se naplní prognóza dalšího růstu zásob predikovaná v růstových tabulkách, může se ekonomické obmýti blížit v budoucnu na nejlepších bonitách u smrku hranici 60 let.

Okamžité plošné snížení počátku obnovy by však mělo výrazný dopad na dlouhodobou vyrovnanost těžeb z hlediska rozložení věkových stupňů. Odsunutí těžby silnějších sortimentů by vedlo k nahromadění zásob a navyšování těžebního ukazatele, který by však byl realizován prakticky pouze v mladších věkových stupních. Postupné zhoršování kvality přestárých porostů by pak logicky vedlo ke znehodnocení jejich zásob a k perspektivnímu ekonomickému propadu hospodaření lesního podniku.

Je nutno více diferencovat časovou úpravu s ohledem na činitele ovlivňující výslednou hodnotovou produkci (hniloby, sukatost, tloušťka, objem, dřevina). Na velmi produkčních stanovištích postihovaných časnými primárními oddenkovými hnilobami smrku vede delší doba obmýtní, kromě produkce přesílené kulatiny, často také k většímu znehodnocení zásob (namísto „dřeva na dřevě“ se pěstuje „hniloba na hnilobě“). Obdobná je situace u buku (nepravé jádro).

Svůj nepominutelný význam má včasný počátek obnovy, při němž se zavádí do porostu meliorační a zpevňující dřeviny (MZD) nebo se porost rozpracovává k přirozené obnově. Zejména na stanovištích s agresivním zmlazováním smrku a rozsáhlými obnovně nerozpracovanými mýtnými porosty je vnášení MZD před 80. rokem věku jedním z mála účinných způsobů, jak dosáhnout jejich zákonem stanoveného podílu při obnově porostu.

Obezřetný postup je rovněž zapotřebí v otázce tendencí odstraňovat nejdříve nejsilnější stromy s tím, že uvolněním se podpoří přírůstek zbylých, méně přírůstavých. To by perspektivně mohlo mít negativní dopad na vlastnosti následného porostu, který by pocházel především z méně přírůstavých jedinců.

Smyslem hospodaření není tedy jen produkce silného dřeva, ale především zdravého kvalitního dříví, při současném využití přírůstového potenciálu jednotlivých stromů v porostech. To nijak nevylučuje jemnější způsoby hospodaření. Ziskem navíc může být přirozená obnova matečného porostu nebo možnost kultivace stanovištně vhodných dřevin pod porostní clonou. Pro konečný efekt je však směrodatný hospodářský cíl vlastníka a jeho konkrétní rozhodnutí při současném dodržení všech platných legislativních norem

Smrkový porost s počínající prostorovou diferenciací

Účastníci semináře při venkovní pochůzce

Přirozená obnova buku

Venkovní pochůzka

Po teoretické části byla problematika prezentována na venkovní exkurzi v podmínkách živných stanovišť 4. lesního vegetačního stupně (HS 45), kde se ve srovnání s Vyhláškou MZe č. 84/1996Sb., příloha 5, v rozsáhlých porostech 7. a 8. věkového stupně s výraznou převahou smrku použila významně vyšší intenzita těžebního zásahu (25 až 30 % zásoby porostu za decennium). Bylo vytěženo dobře prodejné kvalitní dříví a zároveň bylo dosaženo základních lesnických cílů – odpovídající podíl MZD, vysoký podíl přirozené obnovy, výraznější vnitřní struktura porostu, udržení stability a dosažení vyššího přírůstu na zbylých stromech. Při těchto krocích se postupovalo plně v souladu s platnou legislativou – u porostů do 80 let věku nebylo úmyslnou těžbou sníženo zakmenění pod 0,7. Případné pomístné následné snižování zakmenění pod 0,7 se vždy provádělo již ve prospěch následného porostu. Vzhledem k tomu, že poslední probírkové zásahy směřovaly k tvorbě vhodných podmínek pro obnovu, bude skutečná obnovní doba delší o 10 – 20 let (celková 40 až 50 let). Je pak na úvaze lesního hospodáře či vlastníka lesa, zda-li bude obnovovat porost o tento časový úsek déle nebo o tento časový úsek dříve.

Pokud by se tento porost začal rozpracovávat k obnově pozdě (ve věku 110 – 120 let), byl by zjevně nutný rychlejší postup obnovy. To by mělo za důsledek použití pasečných prvků a s tím spojené vyšší náklady na zalesnění a ochranu, což by bylo limitujícím faktorem pro zavádění vyšších podílů MZD. Dále je patrné i nižší využití přírůstového potenciálu stromů a porostu. K tomu pak přistupuje i problematika nižšího zpeněžení dříví (vyšší podíl hnilob, problémy s odbytem přesílené kulatiny).

Závěr

V souladu se závěry přednesenými na semináři lze konstatovat, že současný problém s odbytem silného dříví, který je často vnímán jako velmi obtížně lesnický přijatelný, se může do budoucna projevit i pozitivně. Může stimulovat urychlení přeměny současných Jehličnatých (převážně smrkových) monokultur na smíšený, kvalitní a stabilní les s vysokým podílem přirozené obnovy. Cestou k dosažení tohoto cíle je včasné zahájení a kvalitní provádění obnovy lesních porostů.

Ing. Přemek Štípl, odbor hospodářské úpravy lesů, ředitelství LČR